

KISSNÉ ZSÁMBOKI RÉKA

A soproni Freinet-kutatócsoport keletkezése és szerepe az 1980-as évek közepétől kibontakozó óvodapedagógiai innovációs mozgalomban

Az 1980-as évek közepétől meginduló rendszerváltoztató folyamatok a közoktatásban, így az óvodai nevelésben is innovatív pedagógiai törekvések kibontakozását idézték elő. Az alternativitás és pluralizmus kínáló lehetőségeit kihasználva a szakmaiságukban bízó pedagógusok a korábbi, uniformizált óvodai élet rendszeréből kilépve, jó pedagógiai érzéssel útkeresésre indultak. Így történt ez az egykori Soproni Óvóképző Főiskola két oktatójával és két gyakorlatvezető óvodapedagógusával is, akik Célestin Freinet, francia néptanító és reformpedagógus szellemiségét adaptálva próbálkoztak megvalósítani egy természet- és életközeli, a gyermek és az óvodapedagógus egyéniségét tisztelő, kényszer nélküli fejlesztést és szabad önkifejezést biztosító óvodai életet. Kezdeményezésük a későbbiekben meghatározó jelentőségű óvodai életmódszervezéssé vált, amely a szélesedő szakmai kapcsolatok révén számos óvodai innováció számára szolgált példaként.

Bevezető gondolatok

Az 1980-as évek végén az oktatási törvény biztosította legitim keretek között és a pedagógiai pluralizmus kínálta sokszínűség lehetőségét kihasználva a soproni óvóképző két oktatója, Eperjesy Barnabásné és Zsámboki Károlyné dr. az akkori I. számú Gyakorló Óvoda két gyakorlatvezető pedagógusával, Lakihegyi Alfrédnével és Friedrich Árpádnéval (†) együttműködve próbáltak megvalósítani egy természet- és életközeli, a gyermek és a pedagógus egyéniségének harmonikus kibontakozását segítő, kényszer nélküli alkotást és tapasztalatszerzést biztosító óvodai életet. Munkájuk eredményeképp alakult meg 1990-ben a soproni Freinet-kutatócsoport, amely Célestin Freinet, francia néptanító és reformpedagógus szellemiségét képviselve, pedagógiájának alapelveiből fakadó természet- és életközeli nevelés óvodai adaptációját kívánta átültetni az óvodapedagógiai gyakorlatba. Ennek eredményeképp az 1989/90-es tanévben országosan elsőként - az akkori Művelődési Minisztérium Tudományegyetemi, Pedagógusképző és Művészeti Felsőoktatási Osztályának engedélyével és a törvényben rögzített egyedi kísérletként - indult el Sopronban egy Freinet-szellemű óvodai életmódszervezés. Az országos kezdeményezések között a soproni próbálkozás sajátossága és sikerének egyik garanciája az volt, hogy az óvodapedagógus-képző intézmény szakmai támogatást, „védnökséget” vállalt a gyakorlati megvalósítás felett. Ez a tudományos háttér bátorítást és szakmai biztonságot adott a két gyakorlatvezető óvodapedagógusnak és a későbbiekben mindazon pedagógusoknak, akiket a soproni kísérlet sikere a Freinet-pedagógia

óvodai adaptálására, a gyermeki személyiség kibontakoztatására, az óvodai nevelés megújítására ihletett.

A soproni kezdeményezés országos ismertségének jelentőségét és hatását a felkutatott források, dokumentumok és elkészített interjúk [1] alapján kívánom bemutatni, amelyek elemzésével feltárható a soproni Freinet-kutatócsoport szerepe az óvodai nevelést megújítani kívánó országos innovációs folyamatban, különös tekintettel a Freinet-pedagógia magyar óvodai adaptációjának kidolgozásában.

Miért épp Freinet?

Az 1985-ös oktatási törvényt követően, „papíron” tág lehetőségek teremtődtek iskolai, óvodai autonómiák megteremtésére. A soproni Freinet-s kezdeményezés jellegét és kibontakozását azonban a kínálkozó lehetőségeken túl jelentősen meghatározta a kutatócsoport két oktatójának szakmai múltja (a korábbi természettudományos és pedagógiai munkásságuk), valamint a két gyakorlatvezető óvodapedagógussal közösen a gyermekekről, nevelésről vallott nézeteik, az új módszertani megoldások iránti fogékonyságuk, a természeti és társadalmi környezetről alkotott szemléletük. A kutatócsoport megalakulását megelőzően, az 1988-89-es tanévben az óvodai gyakorlati képzés révén váltak munkatársakká Zsámboki Károlyné, Eperjesy Barnabásné, Lakihegyi Alfrédné és Friedrich Árpádné. Vallomásaik szerint neveléstörténeti és pedagógiai előképzettségük ellenére korábban még egyikük sem hallott a XX. század közepén, Franciaországban élő és alkotó Célestin Freinet nevű néptanítóról. Az egyénenként eltérő szakmai múlt, előképzettség és a más-más területen szerzett tapasztalat birtokában az óvodai élet megújításán fáradozó soproni pedagógusok azonban mindannyian érezték, hogy az iskolai jellegű kötelező foglalkozások „lépcsőtudománya” helyett az óvodában a gyermekkor sajátosságaira és értékeire épülő szabad, tevékenységközpontú életnek kellene érvényre jutni. Így az 1980-as évek végén hangzatosá vált új jelszavak - alternativitás és pluralizmus - mentén, a szakmai autonómia kínálkozó lehetőségét kihasználva természetes volt számukra, hogy kreatív módon, jó pedagógiai érzékkel útkeresésre induljanak.

A közös munka kezdetén, 1989 tavaszán megfogalmazták az általuk elképzelt óvodai nevelés legelemibb (csoportszintű) reformjának alapelveit, majd „stencilezett” papírokon, táblázatos formában elkészítették az 1989-90-es tanévre szóló kis- és középső csoportos éves pedagógiai tervet. Ezen dokumentum már olyan komplex tevékenység-ötleteket foglalt magába, amelyek a gyermeki érdeklődéshez, életszerű igényekhez igazodó aktualizálás

szabadságát biztosítva tették lehetővé a cselekvő tapasztalatszerzést, a természeti és társadalmi környezet „testközeli” felfedezését, az élményekből származó gyermeki kreativitás és alkotás kibontakozását. Az 1989-90-es tanév szeptemberétől – nem hivatalos módon kezdték el megvalósítani a korábban meghatározott alapelvek mentén a tervezetben szereplő ötleteket.

Az 1990-es esztendő elején azonban váratlannak és meglepőnek nevezhető felismerésre tettek szert a soproni kutatócsoport tagjai. Ezen év január 10-én jelent meg egy tudósítás a Népszabadság folyóiratban Rákosi Judit tollából, *Iskolateremtő szülők?* címmel. Az írás egy – a szülők részéről induló - újszerű budapesti iskolai kezdeményezésről számolt be, amelyet Célestin Freinet, francia reformpedagógus neve és pedagógiája fémjelzett. Rákosi Judit írásában a külföldi pedagógiai elgondolás hazai, óvodai vonatkozásaira találtak utalást az olvasók: „Freinet előtérbe kerülésének az a logikus indoka, hogy a magyar óvoda rendkívül sok Freinet-elemet hordoz magában.” (Rákosi, 1990: 9), valamint tudomást szerezhetek a budapesti, Zalai úti óvodában folyó Freinet-jellegű vizuális és környezeti nevelési kísérletről. A cikk főszövege mellett olvasható volt egy keretes, apróbb betűs, rövid ismertetés Célestin Freinet pedagógiai alapelveiről, koncepciójáról: „A francia pedagógus, Freinet szerint a nevelésnek [...] a gyerek szükségleteire és igényeire tekintettel természetesnek és természetközelinek kell lennie. Elgondolásának lényegét három tényező adja: az életközelség, a játékos munka és a természetes nevelés. [...] a gyerek érdeklődését nem felébreszteni, hanem fenntartani kell [...] Ezt az ősi motivációt úgy hasznosíthatjuk a nevelésben, hogy állandóan lehetőséget biztosítunk a kísérletező tapogatózásra, vagyis arra, hogy a gyerek [...] a maga járja végig a megismerés kacsaringós ösvényeit.” (i.m. 9) A cikket elolvasva, Zsámboki Károlyné és Eperjesy Barnabásné felismerték a hasonlóságot a saját szakmai elképzeléseik alapján megvalósított óvodai innováció és a Freinet-pedagógia szellemisége között. Ezt követően gyors és alapos könyvtári kutatást folytatva egyértelműen meggyőződhetek arról, hogy a tevékeny munkálkodásra építő természet- és életközelségen alapuló nevelés gondolatának nem ők az első felfedezői, így a szakmai és erkölcsi tisztesség úgy kívánta, hogy saját személyük helyett Célestin Freinet névvel jelezzék óvodai programjukat.

A fentebb módon bemutatott, utólagosan racionalizált Freinet-szellemű óvodai élet megteremtéséhez tehát Friedrich Árpádné és Lakihegyi Alfrédné pedagógusi egyénisége, a gyermekekért tenni akaró elhivatottsága, szakmai magabiztossága és „józsánaga” mellett a két főiskolai oktató, Eperjesy Barnabásné és Zsámboki Károlyné személyisége, pozíciója és képzettsége biztosította a neveléstudományi-szakmai háttérrel az óvodai gyakorlat legitím

átalakításához. A már világszerte élő, reformpedagógiai gyökerekkel rendelkező nevelési gyakorlatra való rátalálás pedig a kutatócsoport tagjai által korábban jó pedagógiai érzéssel, gyermekközpontú nézetekkel és szakmai tapasztalatok által megfogalmazott célok, alapelvek és pedagógiai gyakorlat helyességének igazolását és megerősítését jelentette.

A kibontakozás az egyedi kísérlettől az országos „hírnévig”

Az 1990-es év januári eseményeit – a Freinet-pedagógiára való rátalálást - követően a Zsámboki Károlyné vezetésével már hivatalosan is összeállt négyfős Freinet-kutatócsoport az innovatív próbálkozás „egyedi kísérletként” történő legalizálásán kezdett dolgozni. A próbálkozás mielőbbi hivatalossá és törvényessé tételét az érintett óvoda gyakorló-intézmény jellege is megkívánta. A kutatócsoport tagjai - visszamenőleg 1989. szeptemberi hatállyal - az akkori Művelődési Minisztérium Tudományegyetemi, Pedagógusképző és Művészeti Felsőoktatási Osztályának címezve kérelmet nyújtottak be egy Freinet-szellemű óvodai kísérlet indítására, melyhez csatolniuk kellett a program éves tervezetét is. 1990. február 15-én érkezett meg a válasz a kísérlet engedélyezéséről. A hivatalosság és nyilvánosság megszgyéjére lépve a kutatócsoport „stencilezett” papírokon élő programja az érdeklődők számára hozzáférhetővé vált.

A következő időszakban szinte „futótűzként” terjedt a soproni kutatócsoport tevékenységének híre és szélesedett az érdeklődők köre. A történések számossága és intenzitása az óvodapedagógus-társadalom fogékonyságát és innovációs kedvét mutatta, amellyel az 1985-től kibontakozó pedagógiai alternatívitást és pluralizmust fogadták. Az ország számos régiójából, városából, a legkülönbözőbb intézménytípusokból (óvodáktól a pedagógusképző főiskoláig) érkeztek tapasztalatcserére a pedagógusok, amellyel a soproni Freinet-szellemű óvodai életmódszervezés megalkotói számára elkezdődött a szélesebb körű – hazai illetve több esetben határon túli magyar és külföldi - nyilvánosság szakasza. A soproni kezdeményezés országos ismertségének, jelentőségének vizsgálata során a rendelkezésre álló dokumentumokból elsősorban azon tényezőket határoztam meg, amelyek „katalizátorként”, azaz közvetítő jelleggel járultak hozzá a kapcsolatok alakulásához.

A Freinet-pedagógia hazai képviselőinek és a szerveződő mozgalomnak köszönhető kapcsolatok

A minisztériumi engedélyt követően a soproni oktatók a Freinet-pedagógia hazai képviselőivel, a - korábban már említett - Rákosi Judit újságcikkében szereplő Horváth H.

Attilával és Galambos Ritával való mielőbbi kapcsolatfelvétel megszervezésén kezdtek dolgozni. Az első személyes találkozásra – az interjúk tanúsága szerint – 1990. április 12-én, Nagykovácsiban került sor, ahol egy egyhetes nemzetközi tábor keretében ismerkedhettek meg Eperjesy Barnabásné és Zsámboki Károlyné a világszerte élő Freinet-szellemiséggel, Horváth H. Attilával, Galambos Ritával és a francia reformpedagógia első hazai – többnyire iskolai – követőivel.[2] A későbbi együttműködésben meghatározó volt, hogy Horváth H. Attila - az Országos Pedagógiai Intézet (továbbiakban: OPI) munkatársaként - „pesti tudós körökben” ismert kutató volt, akinek a neve és a tudományos tevékenysége egyfajta minőségi garanciát és szakmai támogatottságot jelentett az addig ismeretlenül, vidéki körökben, elszigetelten dolgozó soproni oktatók és óvodapedagógusok számára. Tudományos-szakmai összeköttetései és a pedagógiai közéletben való aktivitása lehetővé tette, hogy különböző szintereken bemutassa és népszerűsítse a soproni Freinet-s kezdeményezést. Annak ellenére, hogy középiskolai tanári végzettsége miatt inkább az iskolák Freinet-s innovációit részesítette előnyben, nagymértékben hozzájárult a soproni kutatócsoport kezdeti kapcsolatfelvételeinek gazdagodásához.

A két eltérő helyszínről és megközelítésből – Sopronból, az óvodai nevelés irányából valamint Budapestről, az iskolai adaptációs törekvések felől - induló Freinet-szellemű kezdeményezések csak lassan, alkalmasszerűen és rövid időre fonódtak össze, mert az óvoda és az iskola világa eltérő utakat és lehetőségeket jelölt ki számukra. A fenti összefonódás egyik színtere volt az 1990 januárjában, 31 alapító taggal megalakult Magyar Freinet Alapítvány, amelyhez a bejegyzést követő hónapokban a soproniak is csatlakoztak. Az alapítványi tagsággal nemcsak egy azonos pedagógiai elvekért és gyakorlatért küzdő szakmai közösségnek, a Freinet-mozgalomnak lehettek részesei, hanem az óvodai innováció új színfoltjaként megjelenhettek az 1990-es évek hazai alternatív pedagógiai palettáján is. Az alapítvány összefogásával működő mozgalom egyre több szakmai szintéren mutatkozott be, elindítva az újabb kapcsolatfelvételeket és gazdagítva a már létező összeköttetéseket. A soproni Freinet-kutatócsoporthoz érkezett levelekből megállapítható, hogy a soproni óvodai életmódszervezés iránti érdeklődés elindítója számos óvoda és óvodapedagógus esetében az 1990 júliusában, Pécssett megrendezésre került Pedagógiai Nyári Egyetem Freinet-stúdiuma volt.[3] Az Icsu Ferencnével készített interjúból és a vizsgált levelekből kiderült, hogy az óvodapedagógusok közül sokan itt találkoztak először Célestin Freinet pedagógiájával és Horváth H. Attilától ezen alkalommal hallottak a soproni Freinet-szellemű óvodai csoportról. A francia reformpedagógia természet- és életközelsége szimpatikus volt a pedagógusok számára, és a kurzus során ízelítőt kaptak a szabad önkifejezés örömeiből, az alkotás

sikerélményéből is. Az óvodai adaptáció lehetőségeiről, annak mikéntjéről és megvalósíthatóságáról azonban kevés szó esett, amely arra készítette a nyári egyetem óvodapedagógus résztvevőit, hogy mielőbb kapcsolatba lépjenek és megismerkedjenek az országban akkor még egyedülálló módon - minisztériumi engedéllyel folyó Freinet-szellemű soproni óvodai kezdeményezéssel. Így a fentebb már említett óvodai és az iskolai Freinet-s kezdeményezések összefonódása a pécsihez hasonló találkozókon, továbbképzéseken [4] rövid időre megvalósulhatott, hiszen gyakran együtt voltak jelen a Freinet-pedagógia alapelvei, szellemisége és technikái iránt érdeklődő óvodapedagógusok és tanítók, tanárok. A közös összejöveteleket követő „hétköznapiakban”, a gyakorlati megvalósítás során azonban az óvodai és iskolai adaptáció különbözőségei miatt az egymástól való elkülönülés, öndefiníálódás volt hangsúlyosabb. Ennek következtében az óvodapedagógusok érdeklődése és bizalma egyre inkább a soproni kutatócsoport felé irányult, akiket a szakmaiságuk és érdeklődésük szintén az óvodás korú gyermekekhez és az óvodák világához fűzött.

Az 1990-es évek elején a Freinet-pedagógia hazai adaptációjával kapcsolatosan jelentkező nagyszámú érdeklődőket az akkoriban létrejött Magyar Freinet Alapítvány és Újvári Judit, óvodai koordinátor próbálta összefogni a mozgalom keretei között. A Freinet-Magazin 1991. decemberi számában írt gondolatai mentén azonban megfogalmazható, hogy az alapítvány nem tekintette céljának a pedagógusok meggyőzését vagy „átképzését”, hanem „azokat szeretné támogatni, akik [...] már elindultak a másság, a Freinet-s szemlélet és életforma útján.” illetve „aki Freinet-pedagógusnak vallja és érzi magát, az ne legyen egyedül, ne szigetelődjön el” (Újvári, 1991: 21) A kutatásom tanúsága szerint azonban az óvodapedagógusok esetében az érdeklődés ritkán járt együtt az azonnali elköteleződés szándékával, kezdetben sokkal inkább a kíváncsiság, a különböző életmódszervezések tanulmányozása, a módszertani szabadsággal együtt járó kételyekre, kérdésekre irányuló válaszkérés céljával indultak tapasztalatszerzésre. Ezen szándékhoz nyíltak megfelelő alkalmak és lehetőségek Sopronban a belgatükrös megfigyelővel rendelkező gyakorló óvodai Freinet-szellemű csoportban, ahol a gyermekek és a pedagógus tevékenységének megzavarása nélkül fogadhatták a látogatókat, akik az óvodai bemutatót követő konzultáción minden kérdésükre választ kaphattak. A látottakkal rokonszenvet érzők – akár Freinet nevének felvállalása nélkül is - elköteleződhetnek a gyermekközpontú természet- és életközeli nevelés illetve a Freinet-pedagógia egy-egy eleme iránt. Az alapítvány – fentebb idézett – céljaitól eltérően Sopronban tehát minden olyan érdeklődőt szeretettel vártak, aki a pedagógiai reformokra és az óvodai innovációra nyitottan szeretett volna megismerkedni az új óvodai életmódszervezés egy lehetséges alternatívájával.

A soproni óvóképző szerepe

A soproni Freinet-kutatócsoport történetében a további kapcsolatépítés szempontjából fontos tényező, a Soproni Óvóképző Intézet, majd 1990-től Főiskola és az általa biztosított szakmai háttér és „védnökség” volt. A soproni pedagógusképző intézmény évszázados múltjával majd 1959-től, az óvóképzés felsőfokúvá válásával jelentős elismerést és rangot vívott ki a társintézmények körében. A további évtizedekben a dunántúli felsőfokú óvóképzés bázishelyeként több olyan neveléstudományi innováció látott napvilágot az intézményben, amelyek miatt a hazai pedagógusképző társintézmények kiemelt figyelemmel követték a soproniak tevékenységét. [5] Egyrészt a fentebb leírtaknak köszönhetően, másrészt a Freinet-pedagógia magyarországi óvodai adaptációjával kapcsolatos tapasztalatszerzés céljából – már néhány héttel az óvodai kísérlet hivatalos minisztériumi engedélyét követően, 1990. március 19-én - a Kaposvári Tanítóképző Főiskola Pedagógia Tanszékének oktatói tettek látogatást a Freinet-szellemű óvodai csoportban, valamint részt vettek a főiskolai hallgatók óvodai gyakorlati megbeszélésén is. A találkozás olyan sikeres volt, hogy három hét múlva az oktatókat a kaposvári óvodapedagógusok is követték, majd a társintézmények közül ősszel az esztergomi és a bajai képző oktatói és hallgatói látogattak el Sopronba és vitték hírét a kutatócsoport eredményeinek. Az év végi oktatói jelentésekből kiderült, hogy a győri Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola – amellyel az 1986-90-ig tartó integráció szoros kapcsolatot eredményezett - többször is szervezett „tanulmányutat” a tanítójelölteknek a soproni Freinet-szellemű kísérlet megismerésére. A kutatócsoport oktatói 1992-ben a sárospataki tanítóképző meghívásának tettek eleget, majd 1993 tavaszán a Budapesti Tanítóképző Főiskola oktatói és hallgatói is ellátogattak a belgatükör mögé, amelyet a soproni oktatók – tekintettel a „vidék kontra főváros” tradicionálisan ellentmondásos diskurzusára és a budai képző tudományos elismertségére - nagy megtiszteltetésnek éreztek.

1990 júniusában a Soproni Óvóképző Főiskola önköltséges szakmai tanfolyamot hirdetett Tóth Marianna, főigazgató-helyettes szervezésével olyan pedagógusok számára, akik az óvodai nevelés 1989-es továbbfejlesztett programjának szellemében érdeklődtek az újszerű óvodai életmódszervezések tartalmi és gyakorlati kérdései iránt. A felhívásban olvasható kínálatból kiderült, hogy a résztvevők az óvodai életmódszervezések „C” programjaként, Zsámboki Károlyné vezetésével a Freinet-pedagógiával és a Freinet-szellemű óvodai életmódszervezéssel ismerkedhettek meg. A meghirdetett három napos tanfolyam 27-30 résztvevővel 1990. augusztus 29-én indult, és még két további kurzus követte 1991 januárjában és júniusában. Ez volt az első szervezett Freinet-szellemű továbbképzés

Sopronban. Az érdeklődők az ország számos településéről érkeztek (Budapestről, Szegedről, Debrecenből, Győrből, Mosonmagyaróvárról, Lentiből, Dorogról, Romhányból, Környéről, Balatonfüredről, Balatonalmádiból, Tatóról stb). Az interjúkból kiderült, hogy a Freinet-s képzések jellege, hangulata jól tükrözte a közvetíteni kívánt pedagógiai szellemiséget, hiszen az elméleti előadások és az óvodlátogatás mellett mód nyílt a Freinet-technikák alkalmazására, átélésére is egy-egy beszélgetőkör alkalmával, a soproni fenyevesekben tett felfedező kirándulás közben illetve az Orff-módszer ritmusjátékainak segítségével történő szabad önkifejezés alatt.

Az 1991-92-es tanévtől 1996-ig már a minisztérium jóváhagyásával, államilag finanszírozott, kötelező, ún. „intenzív” továbbképzés keretében folyt az ismerkedés Freinet pedagógiájával. Felelőse továbbra is Tóth Marianna, főiskolai docens, főigazgató-helyettes volt. A vele készült interjú tanúsága szerint az általa szervezett továbbképzések szakmai sikerének köszönhetően a soproni képző és a Freinet-kutatócsoport országos hírnévre tett szert. A továbbképzések struktúrája két, egymástól jól elkülöníthető egységet alkotott: az első, mindenki számára kötelező „blokkban” elismert neveléstudósok, oktatáskutatók (többek között Mihály Ottó, Trencsényi László, Horváth H. Attila, Kereszty Zsuzsa, Komlósi Sándor, Gergely János, Kárpáti Andrea) szolgáltak naprakész információkkal a pluralizmus sikereiről és kudarcairól, a pedagógiai rendszerváltásról, az alternatívok sorsáról, majd ezt követően egy szabadon választható speciálkollégium munkájában vehettek részt a pedagógusok, amelynek egyike volt a Freinet-pedagógiával és óvodai adaptációjával való ismerkedés. A vizsgálódásaim során körvonalazódott, hogy a soproni „intenzív” továbbképzések iránt mutatkozó nagyfokú érdeklődés oka és a siker titka egyrészt az alternativitás és pedagógiai pluralizmus neveléstudományos elméleti megalapozottságából, másrészt az óvodai megvalósulás élményeinek és tapasztalatainak közvetlen hasznosíthatóságából fakadó szintézis-jelleg volt. Mint ahogy a Freinet-kutatócsoport megalakulásában és tevékenységében is az oktatók részéről hozzáadott tudományos-elméleti háttér és az óvodapedagógusok által reprezentált óvodai gyakorlati-szakmaiság egymásra találása és összhangja indította és vezérelte az új életmódszervezés kibontakozását.

A határon túli magyar és a külföldi kötődések

A soproni óvóképző a kutatócsoport megalakulást követő években nem csupán, mint a felsőfokú oktatásban elismert tudományos-szakmai tényező segítette az oktatók és az óvodapedagógusok tevékenységének kibontakozását, hanem külhoni kapcsolatai és képzései

révén, a kutatócsoport tagjainak személyében megteremtette a Freinet-pedagógiával való ismerkedés lehetőségét a határainkon túli magyar pedagógusok számára is.

A határon túli óvónőkkel való kapcsolatfelvétel során elsőként egy, a sopronival rokon (hajdúböszörményi) társképző intézmény játszott közvetítő szerepet, amelynek eredményeképp 1991. szeptember 4-én a külföldi óvodapedagógusok és a Freinet-kutatócsoport közötti első találkozás megtörtént. A pedagógusok többsége Erdélyből érkezett. A kutatócsoport oktatóinak vallomásából kiderült, hogy az akkori Romániában, az erdélyi magyarok lakta területeken politikai okokból sokkal könnyebb volt elfogadtatni egy francia eredetű pedagógiai irányzatot, mint bármely magyar gyökerekkel rendelkező innovációt. A következő évtől kezdődően a korábbi, hajdúsági helyszín helyett már Sopronban megrendezett továbbképzéseken ismerkedhettek a határon túli magyar pedagógusok az óvodai innovációkkal, köztük a Freinet-szellemiség adaptációjával is.

A külföldi kapcsolatok köre a felvidéki Komáromba kihelyezett levelezős képzéssel, majd a dunaszerdahelyi Módszertani Központban folyó továbbképzésekkel bővült (*Sarkady és Tóth, 1993*). Ezen helyszíneken Zsámboki Károlyné, Eperjesy Barnabásné és a gyakorlatvezető óvodapedagógusok rendszeres előadók voltak. A bemutatkozó előadások folytatásaképp a későbbiekben két-három óvoda összefogásából született néhány Freinet-szeminárium, illetve 1994-ben, a felvidéki Komáromban, egész napos, magyar nyelvű Freinet-szeminárium megtartására kaptak felkérést a kutatócsoport tagjai, ahová a már említett stencilezett programjukat és a megjelent könyveiket (a vámszabályok miatt 1-2 példányban) is el tudták juttatni. A visszaemlékezések és a szemináriumról szóló riport tanúsága szerint a vizsgált időszakban a Felvidéken is legálisan működhetek az alternatív óvodai kezdeményezések, amelyeknek megvalósításához többnyire nem az engedély, hanem a szakmai háttér hiányzott. Ezen okból fogadták szívesen az óvodák a soproni pedagógusképző és a Freinet-kutatócsoport szakmai segítségét. (*Miskó, 1995*)

A Soproni Óvóképző Főiskola által az erdélyi Deákiban és a szlovéniai Lendván tartott nyári egyetemekre, pedagógus-továbbképzésekre a Freinet-szellemű óvodai életmódszervezésről készült, óvodai tevékenységeket, Freinet-technikákat dokumentáló videofelvételek segítségével jutott el a kutatócsoport híre és innovációjuk látható eredménye.

A külföldi kapcsolatok sorában az ausztriai St. Pölten-ben és Bécsben valamint a németországi Deggendorfban tett látogatás létrejöttében játszott szerepet a Soproni Óvóképző Főiskola. Kutatásaim alapján ezen alkalmak egyrészt az ismerkedést, tapasztalatcserét, másrészt a kutatócsoport számára a szakmai feltöltődést, megerősítést szolgálták, valamint a továbbfejlődés irányait és lehetőségeit mutató alternatívák megismerését is biztosították. Az

osztrák illetve a német óvodákban a természetesség, a gyermeki, pedagógusi és intézményi autonómia már jól működő gyakorlatával találkozhattak a magyar vendégek.[6] Itt bizonyosodhattak meg először a projekt-módszer óvodai alkalmazásában rejlő komplex ismeret- és tapasztalatszerzésről, amelyet később a Freinet-szellemű óvodai életmódszervezésben is alkalmazni kezdtek. A St. Pölten-i látogatást 1991 novemberében viszonyozták a soproniak, amikor az érdeklődő osztrák óvodapedagógusokat a Freinet-szellemű óvodai csoportban látták vendégül.

A reformpedagógiák XX. század végi lehetséges adaptációival kapcsolatos ismeretekre tehettek szert a soproni oktatók, amikor a bécsi óvóképzőben szemináriumokat látogathattak meg és bepillantást nyertek az intézmény gyakorló óvodájának életébe, valamint a bécsi Waldorf - iskola és óvoda mindennapjaiba. Ezen értékes reformpedagógiai tapasztalatokat elemezve, az eltérő, mégis azonos, reformpedagógiai gyökerű irányzatok összehasonlításával vált egyre inkább letisztultabbá, érthetőbbé a francia néptanító, Célestin Freinet szintézis-pedagógiája. (Zsámboki Károlyné és Eperjesy Barnabásné első nemzetközi bemutatkozó előadása szintén Bécsben volt, a Comenius-évforduló kapcsán a Nemzetközi Waldorfpedagógiai Egyesület által szervezett rendezvénysorozat alkalmából.)

A németországi, deggendorfi Szociálpedagógiai Szakakadémián tett látogatás alkalmával a soproni oktatók számára tanulságos élmény volt megtapasztalni a felsőoktatásban folyó képzés hallgató- és gyakorlatorientált jellegét, amelyben olyan - a kooperatív műhelymunka keretei között megvalósuló - szabad önkifejezési technikákat is felfedezni véltek, amelyek Célestin Freinet szellemiségével rokonságot mutattak, és amelyeket a későbbiekben szívesen honosítottak meg a hazai gyakorlati képzésben. A deggendorfi felsőfokú képzés mellett alkalom nyílt az óvodai élet megtekintésére, amely a beszámolók szerint nagyban hasonlított az osztrák óvodákban folyó természet- és életközeli életmódszervezéshez. Ezen külföldi tapasztalatok erősítették meg a soproni oktatókat abban, hogy Freinet pedagógiájának ismerete nélkül is lehet Freinet-hez hasonló – a reformpedagógiákban, az életreform- és gyermektanulmányi mozgalmakban gyökerező - szellemiséget képviselni, amelyben a kooperativitás, a természetközelség, a józan pedagógiai elképzelések mentén valósulhat meg az életkori sajátosságokhoz és egyéni bánásmódhoz leginkább alkalmazkodó nevelés.

A Freinet-kutatócsoport további, külföldi vonatkozású kapcsolataiban egy japán-magyar óvodapedagógiai érintettség [7] illetve egy kaposvári francia nyelvű, Freinet-szellemiségű magánóvoda említhető még. A soproni oktatók 1992 januárjában, majd júniusában Kereszturi Ferencné – az OPI óvodai csoportjának vezetője és a japán Hani Alapítvány [8] magyarországi elnöke - meghívására Keszthelyen tartottak bemutatkozó előadásokat a

Freinet-pedagógia iránt érdeklődő óvodapedagógusok részére. Az elnök asszonnyal és az alapítvánnyal való kapcsolatfelvételt követő évben, 1993-ban már Japánból érkezett óvodapedagógusokat fogadhattak Sopronban, a gyakorló óvoda Freinet-csoportjában.

A januári, keszthelyi bemutatkozásnak köszönhetően tavasszal a Freinet-kutatócsoport oktatói újabb előadásra való felkérést kaptak egy budapesti, reformpedagógiákkal foglalkozó tanfolyamra, ahol személyes találkozásra nyílt alkalmuk a téma jeles hazai kutatójával, Németh Andrással. Az interjúk tanúsága szerint az ismeretlenségből előbukkanó soproni docensek Célestin Freinet szintézis-pedagógiájáról és annak egy lehetséges hazai óvodai adaptációjáról szóló előadást elismerően fogadta az ELTE neveléstörténész-kandidátusa, aki a későbbiekben a Freinet itt és most címmel megjelenő könyvük lektorálásával került újra munkakapcsolatba az oktatókkal. A Magyarországon akkoriban nem túl gyakorinak számító külföldi (japán) kapcsolat és érdeklődés illetve a reformpedagógiák szaktekintélyének számító Németh András elismerő véleménye újabb megerősítést jelentett és a folytatáshoz motivációt nyújtott a kutatócsoport számára.

A francia nyelvű, Freinet-szellemiségű magánóvodát a Kaposvárott megrendezett „HOLMI” nemzetközi konferencia és vásár [9] alkalmával látogathatta meg Zsámboki Károlyné és Eperjesy Barnabásné. A kaposvári óvoda élő, levelező (és Freinet gyakorlatához hasonló csomagküldő) kapcsolatot ápolt a Vence-i Freinet-iskolával, így a soproni kutatócsoport tagjai - eredetisége miatt különlegesen értékes - francia Freinet-szellemű ötleteket sajtáíthattak el, és Vence-ből érkezett, a Freinet-technikák megvalósítását elősegítő eszközöket ismerhettek meg a látogatás során. Ezen ötletek és technikák kipróbálása és a látottakhoz hasonló eszközök elkészítése a későbbiekben a soproni óvodai életmódszervezés Freinet-szellemiségét is gazdagította.

A 1992. februári kaposvári módszertani vásár - helyet biztosítva az országban működő egyedi kísérletek, alternatív kezdeményezések bemutatkozására - még egy különleges élménnyel szolgált a soproni kutatócsoport számára. Az interjúkból kiderült, hogy a konferenciára meghívást kapott Freinet egykori Modern Iskolájának helyszínéről, Vence-ből érkezett pedagógus-házaspár, Mireille és Bertrand Renard is. A Freinet-pedagógiáról szóló, francia nyelvű előadás alkalmával a soproni oktatók először hallhattak „eredeti”, hiteles forrásból a francia néptanító alapelveiről, pedagógiai nézeteiről és azok alkalmazásáról, értelmezéséről, [10] illetve - az interjúkban elmondottak szerint - kíváncsiak voltak, hogy visszaigazolást nyer-e az általuk kialakított, sok különböző forrásból megalkotott kép Freinet pedagógiájáról. Az eredeti francia gondolatokkal való nagyfokú azonosság, a teljes szellemi rokonság megnyugtató és értékes visszajelzés volt a hazai kezdeményezők számára, jól

tükrözte és igazolta a Freinet-pedagógia alkalmazhatóságának jellegét és azon kritériumait, mely szerint az eredeti szellemiség, mint „központi mag” körüli elrendeződésben, az állandó megújulás mentén, a választhatóság és sokszínűség szabadságát és felelősségét egyaránt magában hordozva valósulhatnak meg a világ bármely pontján – a sopronihoz hasonló - adaptációk.

Kiadványok, könyvek a közoktatás-politikai pályázatok szerepének tükrében

A soproni Freinet-kutatócsoport országos ismertségének és hatásának tekintetében – kutatásaim alapján jelentős szerep jutott az állami szintű, oktatáspolitikai – többnyire a Művelődési és Közoktatási Minisztériumhoz kötődő - kapcsolatoknak, amelyek az 1990-es évek elején, közoktatás-fejlesztési céllal megjelenő pályázatok révén szakmai és anyagi támogatást nyújtottak a kibontakozó elméleti és gyakorlati pedagógiai innovációk számára.

A kutatócsoport első, sikeres írásos pályázata 1991 tavaszán, Kaposvárott, a Csokonai-program a nevelőképzés reformjához című program [11] keretei között valósult meg. A pályázatot 1991. február 6-án a kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Pedagógusképzési és Továbbképzési Koordinációs Osztályának támogatásával hirdette meg. A benyújtott pályamunkával - a 30.000 forintos támogatáson túl - sikerült a soproni Freinet-kutatócsoportnak bekerülni az állami támogatást élvező egyedi pedagógiai kísérletek körébe.

1991 júniusában a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Közoktatás-fejlesztési Alapjához benyújtandó pályázat elkészítéshez Horváth H. Attilától kértek és kaptak segítséget a soproni oktatók. A pályázatok elbírálását követően a Báthory Zoltán elnökletével vezetett kuratórium értékesnek találta, és 200.000 forintos támogatásban részesítette a soproni kezdeményezést. Az összeg felhasználására számtalan igény és lehetőség kínálkozott. A Freinet-pedagógia hazai óvodai adaptációját tekintve azonban – az interjúk tanúsága szerint - a kutatócsoport tagjai leginkább az óvodapedagógusok számára készítendő, az elinduláshoz segítséget nyújtó, Freinet-szellemű óvodai program-ajánlás elkészítését látták kívánatosnak. A korábban már említett – stencilezett formában, saját használatra készített - tervezet egyre szélesebb körben, szinte követhetetlen módon terjedt az országban; így a nagyfokú érdeklődést látva szükségessé vált egy hivatalos, a kutatócsoport eddigi tevékenységét összegző és az érdeklődők számára „szegletkőnek” minősíthető kiadvány megjelentetése. Ennek eredményeképp született meg 1991 nyarán, és jelent meg szeptemberben, kétezer példányban az Egy Freinet-szellemű alternatív óvodai program Sopronban című mű, amely (a

korábbi stencilezett változat felhasználásával) három évre (kis-, középső- és nagycsoportra) tervezett komplex tevékenységkörökben, a gyermeki és pedagógusi autonómiára és kreativitásra építve kínált megvalósításra egy szabad, alkotó légkörű óvodai életet (*Zsámboki és Eperjesy, 1991*). A kiadvány iránti nagy érdeklődést mutatja, hogy a megjelenést követő öt éven belül körülbelül hatezer példány kelt el belőle. (A program „ajánlás” jellegét kívánta jelezni - Horváth H. Attila, lektor javaslatára az „egy” szócska.) [12] Kutatásaim alapján megállapítható, hogy az óvodapedagógusok körében – a későbbiekben részletezendő „országjáró” előadások mellett – a fenti kiadványok váltak a későbbiekben meghatározó kapcsolat-felvételi tényezőkké, amelyek nagymértékben hozzájárultak a Freinet-kutatócsoport országos ismertségéhez és hatásához.

A soproni Freinet-kutatócsoport tevékenységének megismertetésében – a gyermeknevelő intézmények körében közismert és rendkívül népszerű - Óvodai Nevelés című folyóirat jelentős közvetítő szerepet játszott. 1991-es évfolyamának egymást követő számaiban, sorozat-jelleggel jelentette meg a jelentősebb hazai alternatív óvodai életmódszervezésekről és programokról szóló ismertetőket. A hazai Freinet-s kezdeményezések közül a soproni innováció az 1991/7-8. számban mutatkozott be, Freinet-óvoda Sopronban címmel az Elmélet és gyakorlat című rovatban (*Zsámboki, Eperjesy, Friedrich és Lakihegyi, 1991a, 1991b*). [13] A következő évben Mitől Freinet-szellemű egy óvodai élet? címmel szintén az Óvodai Nevelés folyóirat 6. számában jelent meg Zsámboki Károlyné és Eperjesy Barnabásné tollából egy publikáció, amely már az elméleten túl, gyakorlati „útmutató”-jelleggel szolgálhatott azon óvodapedagógusok számára, akik a – szigorúan megrajzolt didaktikai elvektől mentes, specifikus módon meghatározható és körvonalazódó - francia reformpedagógia óvodai adaptációját szerették volna megvalósítani.

Az előzőekben bemutatott kiadványokat követően, 1992 áprilisában elkészült egy módszertani jellegű ajánlás, Freinet-vel szabadabban címmel, amelyben a szerzők a korábbi programajánlások elméleti háttereként, óvodapedagógiai nézőpontból értelmezték a Freinet-pedagógia szellemiségét, alapelveit és technikáit (*Zsámboki és Eperjesy, 1992*). A megjelenést követő tapasztalatok alapján azonban kiderült, hogy az újításra nyitott óvodapedagógusok többsége változatlanul a mindennapokban jobban hasznosítható, konkrét ötleteket tartalmazó programfüzetet rendelte meg, illetve a következő alfejezetben részletezett „országjáró” előadások formájában, személyesen a soproniaktól szerették volna meghallgatni a módszertani útmutatást.

A Pedagógus Szakma Megújítása Projekt (továbbiakban PSZMP) elnevezésű szervezethez [14] több pályázatot is benyújtott a soproni Freinet-csoport. Ezek egyikének

eredményeképp, 1992. augusztus végén, Sopronban került megrendezésre az Országos Freinet-találkozó. A találkozóra az ország számos pontjáról érkeztek a francia reformpedagógia iránt érdeklődő, illetve a hazai adaptáció megvalósításán már dolgozó óvodapedagógusok, akik az öt napos eseményt követően híret vitték a soproni kutatócsoport tevékenységének. A pályázatok során elnyert támogatás felhasználásáról írásos beszámoló is készült, amelynek részleteit az Iskolakultúra 1993/3-4. számában, *Hogyan lesznek a Freinet-pedagógusok?* címmel tette közzé Zsámboki Károlyné (Zsámboki, 1993b). Az előzőekben említett nyertes pályázatok alátámasztják, hogy a pedagógusi körökből alulról induló reformszándékot követően a 90-es évek elején állami szintű, oktatáspolitikai fórumokon egyaránt elismerték – más, alternatív kezdeményezések mellett - Célestin Freinet pedagógiájának hazai létjogosultságát, és ebből fakadóan a szakmai megújulás fontos részeként tartották számon és támogatták a soproniak kezdeményező munkáját.

A PSZMP-hez kapcsolódó újabb pályázati kiírás során a Montessori-pedagógia hazai képviselőjével, B. Méhes Verával közösen nyújtottak be a soproni oktatók egy kérelmet a Freinet- és Montessori-pedagógia összehasonlítására vállalkozó mű megírására. (Maria Montessori és Célestin Freinet pályatársakként gyakori szakmai párbeszédet, vitákat folytattak, többek között ezért is vetődött fel az összehasonlító elemzés gondolata.) A pályázat sikeres volt, és a közös munka közös vázlat és szempontrendszer alapján elkezdődött. Végül azonban két különálló könyv lett belőle, így született meg 1994-ben a *Freinet itt és most* című mű Eperjesy Barnabásné és Zsámboki Károlyné tollából, amely 1995-ben jelent meg a Tankönyvkiadó gondozásában. A könyv néhány részlete - azonos címmel - megjelent az Új Pedagógiai Szemle 1993. évi 3. számában (Zsámboki, 1993a).

A soproni kutatócsoport és az óvodai kezdeményezés számára az előzőekben bemutatott pályázatok nyújtotta lehetőségek a szakmai ismertség és hírnév további kiszélesedését jelentették, amelyeknek következtében „országjáró” bemutatkozó előadások során ismertethették a soproni pedagógusok a Freinet-szellemű óvodai élet megvalósításának sajátosságait és eredményeit. Ezen írott és szóbeli publikációk a kutatócsoport hatásának fokozódása mellett Célestin Freinet pedagógiájának hazai, óvodai kibontakozásához is jelentős mértékben hozzájárultak.

Az „országjáró” előadások

A kutatásaim során feltárt és az előzőekben részletezett közvetítők, tényezők és fórumok következtében 1990-91-ben az ország óvodapedagógusainak jelentős hányada már tudomást

szerezett a soproni Freinet-szellemű óvodai életmódszervezésről, illetve hozzájuthatott a megjelent kiadványokhoz. A feltárt és vizsgált dokumentumok tanúsága szerint közülük egyre többen próbálkoztak Freinet pedagógiájának alkalmazásával a saját óvodai gyakorlatukban, melynek során felismerték, hogy munkájuk sikeréhez az olvasható programon, tanulmányokon túl, a személyes konzultációknak illetve a soproni gyakorló óvodai csoport meglátogatásának is fontos szerepe lehet. A fentiek következtében az 1990-es év tavaszától kezdődően az ország számos pontjáról érkeztek felkérések bemutató előadások szervezésére, illetve látogatók sokasága fordult meg a soproni gyakorló óvoda Freinet-szellemű csoportjában. Példaként említhető az 1990-es esztendő, amelynek során áprilisban Balatonfüreden, Szombathelyen, Zalaegerszegen, Keszthelyen majd Veszprémben és Sopronban, májusban Nagykanizsán, Balatonalmádiban és Fertődön tartottak - néhol 100-200 fős hallgatóságnak - bemutató előadást az oktatók. Szeptemberben ismét Balatonfüreden, majd novemberben Kapuváron, két alkalommal Győrben és ezt követően Egerben jártak. Az illusztráló jelleggel bemutatott események, helyszínek és előadások sűrűsége mutatja a soproni kezdeményezések hírének gyors terjedését, amelynek köszönhetően az országos ismertség és hatás tovább szélesedett.

Az előadásokra való felkérőlevelekből és az oktatói feljegyzésekből elsőként a felkérők kategorizálását végeztem el, amelynek során kiderült, hogy – felismerve az óvodai nevelésben bekövetkező változások jelentőségét és látva a pedagógus-társadalom érdeklődését – kezdetben a közművelődési és pedagógiai szolgáltatást nyújtó intézmények, szervezetek kérték fel egyre nagyobb számban a soproni kutatócsoport tagjait, hogy előadások keretei között mutassák be az általuk elképzelt Freinet-szellemű óvodai életmódszervezést. A megkeresések többsége tehát a megyei pedagógiai intézetekből (Szolnok, Veszprém, Baranya, Fejér, Győr-Sopron) illetve a humán közszolgáltatásért, közművelődésért felelős önkormányzati irodák részéről érkezett (pl. Győr, Szeged, Várpalota, Miskolc, Sárospatak). Kisebb hányadát óvodák (pl. Lenti), vezetői munkaközösségek (pl. Győr), a pedagógusképző társintézmények (Hajdúböszörmény, Kaposvár), TIT szabadegyetemek (Pápa) kérték.

A levelek tartalmi elemzése - a rövidegük ellenére is – érdekes, amelynek során a felkérések okait és indokait sikerült feltárnom. Az óvodákat szakmailag felügyelő vagy működtető szervezetek mindnyájan a pedagógusokra hivatkozva kérték a konzultatív jellegű előadásokat. Ez a tény igazolhatja, hogy ezen „felettes” intézmények már a demokrácia szabályai szerint működtek, és megpróbálták az „alulról jövő” szakmai igények kiszolgálásával elméleti és gyakorlati támogatást nyújtani az óvodapedagógusoknak. Az óvodák részéről érkező felkérésekkel kapcsolatban megállapítható volt, hogy minden esetben

egy-egy nevelőtestületi értekezletre szóltak a meghívások, és elméleti és gyakorlati ismeretekhez szerettek volna hozzájutni, mert nagyon érdekesnek és követendőnek találták Freinet pedagógiáját.

Zsámboki Károlyné és Eperjesy Barnabásné – az interjúk tanúsága szerint - a távolságok és az állandó utazás ellenére szakmai kihívásnak, küldetésnek tekintették ezeket a megbízásokat. Szerették volna, ha az óvónők a különböző alternatív lehetőségeket megismerve döntenek el, hogy milyen óvodai életműszervezést választanak. Az ismerkedés még nem jelentett semmilyen elkötelezettséget. A Freinet-pedagógiával sokan csak laza kapcsolatot vállaltak fel. Az elemeit alkalmazták, de nem vallották magukat Freinet-pedagógusnak. Voltak olyanok is, akik Freinet-pedagógusnak vélték magukat, de nem kapcsolódtak be a mozgalomba, nem jártak Freinet-találkozókra, nem mutatták meg magukat a nyilvánosságnak. Mások nem akartak elköteleződni egyetlen alternatív pedagógia iránt sem, de szerettek részt venni találkozókra, továbbképzéseken a tapasztalatszerzés, a tanulás kedvéért. Ha Freinet pedagógiájából egy-egy elemet sikerült megkedveltetni a hallgatósággal, már azt is sikerként könyvelték el az előadók. Megtapasztalták, hogy Freinet nevének felvállalása nélkül is sokan elköteleződtek ezen a szellemiség iránt.

A kutatócsoport kapcsolatainak és ismertségének alakulásában az óvodapedagógusok részére szervezett előadások mellett a más alternatív kezdeményezések képviselőivel való találkozás, konzultáció és a szakmai megmérettetés fórumaiként szolgáltak a különböző konferencia-előadások is. Ezek sorában az egyik legkorábbi, az 1991 áprilisában a Magyar Óvodapedagógiai Egyesület által Miskolcon megrendezett Alternatív óvodapedagógiai elképzelések Magyarországon című országos tanácskozás volt. A Freinet-pedagógiáról és az óvodai adaptációs lehetőségekről Horváth H. Attila, Zsámboki Károlyné és Eperjesy Barnabásné tartottak előadást. Az Egyesület később, 1993-ban Szegeden, majd 1994-ben Szombathelyen - szintén a hazai óvodapedagógiai palettát gazdagító életműszervezések bemutatásának céljával - szervezett tanácskozásokat. Az Egyesület gondozásában megjelent konferencia-kötetekben hozzáférhető és olvashatók voltak az előadások azok számára is, akik nem tudtak személyesen részt venni az eseményeken. 1992. április közepén a Fejér megyei Óvodapedagógiai Napok rendezvénysorozatára voltak hivatalosak a soproni Freinet-ek, majd a Pécsen rendezett Szakmai Napokra kaptak meghívást Zsámboki Károlyné és Eperjesy Barnabásné. Május 12-én, Nagy Jenőné felkérésére már Szolnokon tartottak előadást a II. Országos Óvodai Esztétikai Tanácskozáson.[15]

A fentebb említett előadások során a Freinet-kutatócsoport oktatóinak – a szakmai bemutatkozás mellett - lehetősége nyílt a nyolcvanas évek végétől fokozott intenzitással

kibontakozó alternatív óvodapedagógiai mozgalomhoz való csatlakozásra, a sokszínű életmódszervezések megismerésére és a szakmai kapcsolatteremtésre egyaránt. Ezen kezdeményezésekhez való kapcsolódás - kutatásaimmal igazolhatóan, interjúalanyaim beszámolóí alapján – a soproni Freinet-s kezdeményezés elindítóinak motivációt és inspirációt jelentettek a folytatáshoz. A konferenciák és szakmai napok alkalmával történő bemutatkozás során az eltérő elméleti háttér, keletkezési mintázat és gyakorlati megvalósítás ellenére közös jellemzőként jelent meg az óvodai kezdeményezésekben a határozott innovatív szándék, a változtatás igénye és célja. Interjúalanyaim beszámolóí szerint a bemutatkozó előadásokban az azonosság mellett párhuzamosan és erőteljesebben jelen volt az öndefiníálódás, a másság kifejezésének célja és a többi elképzeléstől való elhatárolódás szándéka, amely a kapcsolatok későbbi alakulásában is szerepet játszhatott.

Záró gondolatok

Az 1980-as évek közepétől kibontakozó – az 1985-ös oktatási törvény biztosította intézményi-szakmai autonómia következtében megszülető – alternatív intézmények, kezdeményezések visszafordíthatatlan hatással voltak a közoktatásra. Az alternatív pedagógiai programok megjelenésével jól érzékelhetően elindult egy innovációs folyamat a magyar óvodákban, amelyben a külföldi reformpedagógiák és azok hazai adaptációí is meghatározó szerephez jutottak. Az óvóképző főiskolák védnöksége alatt megalakuló pedagógiai műhelyek sorában kulcsfontosságú, kezdeményező szerep jutott a Soproni Óvóképző Főiskolának, ahol két főiskolai oktató és két gyakorlatvezető óvodapedagógus szakmai kezdeményezésére megalakult a Freinet kutatócsoport, amely a későbbiekben kiszélesedő kapcsolati háló eredményeképp modelláló-inspiráló hatással volt az ország más régióiban induló alternatív kezdeményezésekre. Következésképp elmondható, hogy a tanulmányban bemutatott soproni Freinet-kutatócsoport tevékenységével és széleskörű kapcsolataival nagymértékben hozzájárult a magyar óvodai nevelés innovatív pluralizálódásához, amely az alternatív életmódszervezések megjelenésével és elterjedésével a különböző szellemi, lélektani és neveléstudományi alapokat és nevelési gyakorlatot tükröző gyermekképek és pedagógiák egymás mellett élésének feltétele és biztosítéka lett.

JEGYZETEK

[1] Forrásaim között szerepelnek a vizsgált időszakból származó, az óvóképző archívumában talált illetve a kutatócsoport tagjainak birtokában lévő levelek, személyes feljegyzések, szakmai beszámolók, kiadványok, (közel 200 darab). A dokumentum- és tartalomelemzést az elkészített narratív interjúk elemzésével egészítettem ki, amelyeket a kutatócsoport tagjaival: Eperjesy Barnabásnéval, Zsámboki Károllyal és Lakihegyi

Alfrédnél valamint az óvóképző főiskola egykori főigazgató-helyettesével, Tóth Mariann-nal és Icsu Ferencnél, a Magyarországi Freinet Egyesület korábbi elnökével készítettem el.

[2] A találkozó alkalmával látogatást tettek a budapesti Zalai úti óvodában, ahol kiderült, hogy a nevelőtestület épp a soproni Freinet-szellemű óvodai program „stencilezett” változatával ismerkedik.

[3] Horváth H. Attila, Galambos Rita és Porkolábné Kóra Zsuzsa vezetésével

[4] A pécsi továbbképzést követő szakmai találkozók a vizsgált időszakban: 1991-92. Pécs, 1992. Dunaföldvár, 1993. Velem, 1994. Mezőberény, 1995. Tiszaújváros, 1996. Mezőberény (Horváth H., 1999)

[5] Ezen képző tanárai – Dr. Kelényi Ferenc és Major László - nyújtották be tervezetüket az Oktatásiügyi Minisztériumhoz az érettségire épülő „tanító- és óvóképző akadémiák” felállítására ügyében, új tanterveket, oktatási jegyzeteket dolgoztak ki, és munkáik az új típusú képzés elvi-elméleti alapkövei lettek. 1959 óta folyik német nemzetiségi óvóképzés az intézményben, illetőleg az ország óvóképzői közül elsőként itt kezdte meg működését az akkor legfrissebb oktatástechnikai vívmánynak számító zártláncú televíziós rendszer. A tanulmányban vizsgált, 1988-89-es időszakban pedig közel fél tucat alternatív óvodai életmódszervezés bontakozott ki a soproni oktatók és óvodapedagógusok együttműködésének köszönhetően. (Sarkady és M. Horváth, 1993, szerk.)

[6] St. Pöltenben a polgármester által jóváhagyott helyi programok szerint dolgoztak az óvodák.

[7] Célestin Freinet pedagógiájának nagy sikere volt Japánban is. 1998-ban itt rendezték meg a nemzetközi Freinet-találkozót (RIDEF).

[8] A Hani Alapítványt Hanik Yoko, japán pedagógus alapította, aki kilenc évig élt Magyarországon. A szervezet céljai: szakirányú pedagógiai tevékenységek továbbfejlesztése érdekében végzett kutatások lebonyolítása, ezekhez intézményes keretek létrehozása és a magyar-japán pedagógiai együttműködés támogatása.

[9] Kaposvárott a Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola minisztériumi támogatással 1992. február 6-7.-én egy nemzetközi konferenciát rendezett alkotás és együttműködés a nevelésben, valamint tapasztalatcsere céljából „HOL-MI” elnevezéssel. A „módszertani vásár” helyet biztosított az országban működő egyedi kísérletek, alternatív kezdeményezések bemutatkozására.

[10] 1995-ben a soproni oktatók meghívást kaptak az ICEM franciaországi képviselőjétől egy Lyon melletti (Préaux) Freinet-iskolába, de sajnos az utazással járó költségeket nem tudták vállalni, ahogy a nemzetközi Freinet-találkozókra (RIDEF) szintén anyagi okok miatt nem juthattak el. Életkoruk miatt ösztöndíjas pályázatokra pedig már nem jelentkezhetek.

[11] A Csokonai-program a pedagógusmesterség gyakorlati elsajátítását szolgáló céllal, az elméleti és gyakorlati kérdéseket feltáró jelleggel született meg. Három témakört érintett: felsőfokú, nappali tagozatos nevelőképzése, gyakorló pedagógusok továbbképzése és az utánpótlás-nevelés. Pályázni a témával kapcsolatos szakirodalom, jegyzet, kipróbált vagy tervezett tematika ajánlásával, módszertani útmutatók, szemelvénygyűjtemények, kísérleti vagy kevésbé ismert tankönyvek, segédanyagok közreadásával, nevelői tapasztalatok közzétételével lehetett.

[12] A program másik lektora Porkolábné Balogh Katalin volt.

[13] Az írás röviden részletezi a kutatócsoport megalakulását megelőző pedagógiai-szakmai háttérrel, indokokat és motivációt, majd összefoglalja Célestin Freinet pedagógiájának szellemiségét és alapelveit, kiemelve az óvodai nevelésben is alkalmazható és kívánatos alapvető sajátosságokat (pl. gyermekközpontúság, természet- és életközelség, szabad önkifejezés és a megváltozó pedagógus-szerep)

[14] A szervezetet a Közoktatási Minisztérium 1992-ben hozta létre. A kormányzati forrásokat és saját bevételeket felhasználó pénzalapból pályázatok révén támogatta pedagógiai programok, taneszközök, tankönyvek, segédanyagok, interdiszciplináris háttéranyagok kidolgozását, széleskörű terjesztését, továbbá a speciális pedagógiai szerepekre való felkészítés tanfolyamait. Vezetője Zsolnai József volt.

[15] Freinet (fametsző-művész feleségével együtt) hitte és vallotta, hogy a nevelés a gyermeki személyiség szabad, művészi ihletésű kibontakozásában valósul meg. A sokféle önkifejezési technika művészeti technikáknak is tekinthető, ezért fogadták nagy érdeklődéssel a Freinet-pedagógia soproni képviselőit egy óvodai esztétikai tanácskozáson

IRODALOM

Horváth H. Attila (1999): Freinet-találkozók. In: Horváth H. Attila és Karczewicz Józsefné (szerk.): *Freinet évkönyv*. Magyar Freinet Alapítvány, Budapest. 41-47.

Miskó Judit (1995): Kibontakozás természetközelségben – Sokszemközt a Freinet-féle óvodai programról. *A Hét*. 40. 4. sz. 7.

Rákosi Judit (1990): Iskolateremtő szülők? *Népszabadság*. XLVIII. 8. sz. január 10. 9.

Sarkady Sándor és M. Horváth Adrienn (1993, szerk.): *A Benedek Elek Óvóképző Főiskola*. Benedek Elek Óvóképző Főiskola, Sopron.

Sarkady Sándor és Tóth Marianna (1993): 33 év története dióhéjban In.: Sarkady Sándor és M. Horváth Adrienne (szerk.): *A Benedek Elek Óvóképző Főiskola*. Sopron, 122-126.

Újvári Judit (1991): A Magyar Freinet Alapítvány felhívása a Freinet-pedagógia iránt érdeklődőkhöz. *Freinet-Magazin*. I. 4-5. sz. 21-23.

Zsámboki Károlyné (1993a): Freinet itt és most – óvodai nézőpontból. *Új Pedagógiai Szemle*, XLIII. 3. sz. 67-74.

Zsámboki Károlyné (1993b): Hogyan lesznek a Freinet-pedagógusok? *Iskolakultúra*, III. 3-4. sz. 111-114.

Zsámboki Károlyné és Eperjesy Barnáné (1991): *Egy Freinet szellemű alternatív óvodai program*. Soproni Óvóképző Főiskola, Sopron.

Zsámboki Károlyné és Eperjesy Barnáné (1992): *Freinet-vel szabadabban. Ajánlások egy Freinet szellemű óvodai élethez*. 2. füzet. Benedek Elek Óvóképző Főiskola, Sopron.

Zsámboki Károlyné, Eperjesy Barnáné, Friedrich Árpádné és Lakihegyi Alfrédné (1991a): Freinet óvoda Sopronban. 1. rész. *Óvodai Nevelés*, XLIV. 7. sz. 223-224.

Zsámboki Károlyné, Eperjesy Barnáné, Friedrich Árpádné és Lakihegyi Alfrédné (1991b): Freinet óvoda Sopronban. 2. rész. *Óvodai Nevelés*, XLIV. 8. sz. 256-258.